

адресата. Проведене дослідження вказує на те, що найпопулярнішими стилістичними засобами є епітети (85,7 %), метафори (17,1 %), синтаксичний паралелізм (11,4 %). Вони в поєднанні з візуальною частиною тексту створюють яскравий асоціативний ряд у свідомості споживача, що зазвичай змушує його придбати товар.

Abstract. This paper examines the English creolized texts of cosmetics advertising as a special type of text, its structure and impact on the recipient. Text of cosmetics advertising is considered as an example of a complex linguistic and visual phenomena, which is represented by two co-dependent parts: verbal and nonverbal. In the given paper the author identifies and describes a system of means aimed at forming the effects of emotional involvement of the recipient and gradually increase of his attention. The verbal structure of the cosmetics advertising text is based on the type of product, the target audience, and the desired goal. Crucial verbal means of creating the effect of emotional involvement include words with a semantic component of intellectual and aesthetic assessment, abstract nouns, adjectives in comparative and superlative degree, interrogative and imperative sentences. It is worth pointing out that nonverbal components are as important as verbal ones. They create growth of interest to the product. A certain attractive visual image of the product is formed in the mind of the recipient with the help of visual components, such as colour, illustration, and font. The author strives to demonstrate that the image supports the verbal information contained in the advertising text. The work has theoretical and practical value for further research in this field.

Key words: creolized text, advertising, verbal and nonverbal components, stylistic means of influence.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Березин Ф. М., Головин Б. Н. Общее языкознание: Учебное пособие для пед. ин-тов. М. : Просвещение, 1979. 314 с.
2. Анисимова Е. Е. Лингвистика и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов: М. : Academia, 2003. 128 с.
3. Вашутина И. В. Креолизация текста как прием манипуляционной стратегии. Преподаватель XXI век. 2016 № 1 С. 339–346.
4. Сорокин Ю. А. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция. М. : Наука, 1990. 240 с.
5. Ogilvy D. Confessions of an Advertising Man. London : Southbank Publishing, 2012. 192 p.

УДК 821.161.2-1'38

БІБЛІЙНИЙ ІНТЕРТЕКСТ У ЛІРИЦІ ЛІНИ КОСТЕНКО

Р. О. Іванюшина, В. А. Просалова

Анотація. У статті розглянуто біблійний інтертекст у поезії Ліни Костенко. Предметом дослідження стали засоби та форми інтертекстуальності у віршах поетеси. Для з'ясування біблійного інтертексту було застосовано інтертекстуальний підхід, порівняльний і системний методи дослідження. Систематизовано основні вияви біблійної інтертекстуальності: біблійний мотив, старозаповітний чи новозавітний персонаж, біблійний сюжет, топонім. Встановлено, що біблійні сюжети набувають у віршах поетеси історіософського звучання.

Ключові слова: Біблія, інтертекстуальність, інтертекст, алюзія, ремінісценція, цитата.

Постановка проблеми. Інтертекстуальність, визнана однією з провідних ознак сучасної літератури, упродовж останніх десятиліть була предметом теоретичного осмислення у працях багатьох науковців. Це сукупність способів введення художнього твору в культурний простір іншого тексту з метою досягнення смислової глибини, новизни та передачі культурної традиції. «...Інтертекстуальність давала змогу гранично ущільнювати поетичну думку, поєднувати в тісному просторі вірша декілька семантичних чи образних пластів, відкривати сугестивні глибини підтексту, а головне – конфронтувати між собою історію й сучасність, реальне й віртуальне, буденне й езотеричне, пам'ять і забуття, «я» і «ти», оскільки поезія є формою діалогу...» [1, с. 8].

Інтертекст є механізмом збереження культурної пам'яті та трансляції культурної традиції. Проблема взаємодії метатексту з прототекстом існує давно. У рамках літературознавства вона розглядалася як проблема запозичень, літературних впливів, наслідування і пародіювання; у рамках стилістики та лінгвістики тексту – як проблема

цитат, алюзій, ремінісценцій, перифраз і посилань. У сучасній літературознавчій науці помітною є тенденція до трактування будь-якого художнього твору як відкритого тексту, пов'язаного з іншими численними зв'язками, що можуть здійснюватися за допомогою алюзії, ремінісценції, цитати та інших засобів.

Варто відзначити, що творчість поетеси-шістдесятниці, Лауреатки Шевченківської премії – Ліни Костенко – поліфонічна, адже авторка реагує на твори української і світової літератури, звертається до Біблії як невичерпного джерела мотивів і образів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Своїм багатоголоссям твори авторки все частіше привертають увагу літературознавців. В аспекті інтертекстуальності до її доробку зверталися С. Дячок [2], яка однією з перших запропонувала системне дослідження цієї проблеми як провідної ознаки художнього мислення авторки, І. Пономаренко [5] розглянула на новій концептуальній основі національний і світовий контекст її ліричної творчості. О. Переломова [6] виявила інтертекст у поемі «Маруся Чурай». С. Дячок справедливо відзначила: «Ліна Костенко майстерно «цитує без лапок», цим одночасно засвідчуючи, що ні вона сама як письменниця, ні її творчість, що є чи не найреспектабельнішою на сучасній літературній арені, бути обмеженою якимись історико-літературними рамками не може. Саме в цьому випадку і яскраве трактування своєї приналежності до тієї чи іншої доби» [7, с. 43]. Отже, аналіз літератури про творчість поетеси підтверджує зростання наукового інтересу до проблеми інтертекстуальності, з одного боку, а з іншого – до творчості авторки, однак більшість дослідників зосереджують увагу на її «*Записках українського самашедшого*».

Мета статті – розкрити біблійний інтертекст як віртуальне утворення в ліриці Ліни Костенко, визначити його характерні складники.

Об'єкт дослідження – ліричні твори поетеси, що містять інтерпретацію біблійних колізій, алюзій на біблійних персонажів, згадки про топоніми.

Предмет дослідження – біблійні мотиви й сюжети, образи та топоніми в ліричних віршах.

Теоретичною основою студії служать праці з проблем інтертекстуальності зарубіжних (Ю. Крістева, Ж. Женетт, Н. Кузьміна, І. Арнольд, М. Гловінський) і вітчизняних учених (Г. Віват, П. Рихло, Є. Нахлік, М. Шаповал, В. Просалова). Вітчизняні літературознавці враховують ідеї М.Бахтіна про діалогічну природу художнього слова і не визнають «смерті автора», наполягаючи на взаємодії не лише текстів, а й авторів як суб'єктів творчості. «Інтертекст – віртуальна єдність текстів, механізм, завдяки якому відбувається збереження мистецьких надбань та трансляція культурних традицій, – наголошує В. Просалова. – Це багатозначне поняття експлікує складну історію тексту, що виникає на основі трансформації попередніх, його багатокомпонентний склад і наявність міжтекстових зв'язків» [8, с. 170].

Звернення Л. Костенко до глобальних філософсько-світоглядних проблем органічно потребує активізації образів такої багатой художньої системи, яким є Святе Письмо. Час від часу основна біблійна тематика в авторки набирає узагальненого звучання. Звернення поетеси до Книги Книг пояснюється тим, що Біблія є джерелом «вічних» тем, образів, ідей, тому звернення до біблійних сюжетів, алюзій і ремінісценцій у творах було закономірним явищем, адже класики світової літератури також у ній знаходили джерело натхнення.

Цікавим є простеження місця і значення у поетичних творах Л. Костенко біблійних мотивів і образів, алюзій і ремінісценцій, які відбивають ступінь авторського осмислення та інтерпретації біблійних подій і характерів. У віршах поетеси образи янголів, херувимів та інших біблійних персонажів, як-от у поезії «Сьоме небо», близькі ліричній героїні:

*Пророки, ангели, святі,
секретарки і херувими.
Благословенна мить в житті,
коли сідаєш поруч з ними [9, с. 5].*

Янгол у християнській релігії постає посередником між Богом і людьми, виконавцем волі Всевишнього. У вузькому значенні – це духовна істота, створена Богом. У християнській релігії ієрархія янголів складається з дев'яти ступенів і поєднує серафимів, херувимів, престолів, які відображають Його славу і чинять правосуддя, архангелів та інших. Добрі янголи служать не лише Богові, а й людям (наприклад, янгол-охоронець). На відміну від них – злі янголи (диявол, сатана) збунтувалися проти Всевишнього і схиляють людей до гріховних дій. Таким чином, під янголами переважно розуміють особливих духовних істот, створених Богом для служіння Йому. Проте янголом також може вважатися і людина, послана Богом іншій людині з певною метою. Поетеса зображує янголів саме як духовних істот, які служать Господу, адже бачимо, що їх поставлено в один ряд із пророками, святыми і херувимами.

Слід відзначити постійну присутність ангелів у європейській літературі. Їхня «всюдисутність» вказує на центральне місце, яке ці істоти посідали в людській уяві, адже вони несуть благословення, радість і надію на порятunek:

*Благословенна мить в житті,
коли сідаєш поруч з ними [9, с. 5].*

Активно використовуються авторкою також біблійний образ Господа. З одного боку, він ніби звичайна людина, а з іншого – вища сила, що має безліч переваг над світом земних істот:

*Закурить бог – і від цигарки
на небі створюється хмарка.
Бог плюне в космос – цілу мить
здається, що зоря летить.
А як гикне, то що й казати? –
всі гості покотом лежать [9, с. 2].*

Експліцитною інтертекстуальністю відзначається поезія «Ісус Христос розп'ятий був не раз», в якій авторка змальовує новозавітного Месію як Спасителя людства: «*Ісус Христос розп'ятий був не раз./ Там, на Голгофі, це було уперше./ Умер од смерті, може, – від образ,/ і за життям не пожалів, умерши* [9, с. 4]. Проте на цьому ланцюг розп'ять не закінчився, адже цю сцену відтворюють і продовжують відтворювати малярі, скульптори, поети, прозаїки. Авторка демонструє особисту причетність до цієї події:

*А потім розп'яли на полотні,
у мрамурі, у гіпсі і в граніті.
А потім розп'яли його в мені,
і розп'яли на цілім білім світі [9, с. 4].*

Загалом образ Ісуса Христа явно чи приховано постає невід'ємним складником поезії Л. Костенко, що засвідчує його важливість для авторки та його широкі можливості для поетичного осмислення болю, страждань, прощення тощо:

*Своїм катам і в мить свою останню
скажу, як той найперший з християн:
– Мене спалить у вас немає змоги.
Вогонь холодний, він уже погас.
І ваши леви лижуть мені ноги.
І ваши слуги насміялись з вас [9, с. 8].*

Актуалізуючи образ Спасителя, Л. Костенко завершує вірш риторичними запитаннями, що спроектовані на сучасний стан людства: «*Куди піду? Куди тепер піду? ... / І всі народи – як розкрита рана...*» [9, с. 4]. Особистою причетністю до зображених образів позначені всі вірші поетеси.

Однією з центральних у поетичному світі авторки постає проблема зради учнями свого Вчителя. При цьому вона зосереджує увагу не на образі Юди, як багато попередників, а на образі одного з улюблених учнів – Петра, протиставляючи його Юді. *«Петро – не Юда. Він любив Учителя. / І вуст він зроду був би не отверз. ... / Коли вели Ісуса до мучителя, була сльота. / Петро апостол змерз»* [9, с. 367]. Подвижництво відступає на задній план перед простими світськими благами, тому Петро зрікся свого Учителя:

*Коли ж Ісуса повели, одмучили
І розп'яли в такій височині,
Слуга спитав: – Ти був між його учнями?
– Горів вогонь. Петро промовив: – Ні* [9, с. 367].

Чітка опозиція Ісуса та зрадника Петра, який, по суті, зрікся тричі, бо *«вогонь продовжував палати»*. Сказати «так» – означало б розділити долю Месії, *«і хто ж тоді нестиме святе учення у майбутні дні?»*. Завдяки біблійній алюзії з цих протилежностей синтезовано авторську думку про цінність людини: внутрішня гармонія душі починається там, де закінчується зважування всіх «за» і «проти», й болить людині тільки правда і добро. Думка ця не виокремлена, а органічно розкрита у всьому вірші як своєрідна антитеза думкам ліричного героя.

Авторка вдається до переосмислення відомої біблійної історії, вводить у вірш *«Перш, ніж півень запіє...»* власні деталі, які стосуються покарання зрадника. Апостол Петро в євангельській літературі посідає особливе місце. Його ім'ям відкривається перелік дванадцяти вибраних, Христос довіряє йому ключі від небесного царства, називає духовним пастирем своїх учнів. Апостол безперестанку переконує Месію у своїй любові й відданості, але після тайної вечері Спаситель передбачає його потрійне зречення. Авторка іронічно зображує зраду Петра, зауважує, що він просто *«змерз»*: *«Ну, Петре, як? Зігрів свої долоні? / Урятувався? Догоряє хмиз... / Тебе розіпнуть десь аж при Нероні. / Зате інакше: головою вниз»* [9, с. 367]. Покарання зрадників, на думку авторки, неминуче.

Поетеса акцентує й біблійні топоніми, що підтверджують її знання Святого Письма: *«Вечірнє сонце, дякую за день! / Вечірнє сонце, дякую за втому. / За тих лісів просвітлений Едем / і за волошку в житті золотому»* [9, с. 2]; *«Де на землі земля обітована? / Казарми в Гефсиманському саду...»* [9, с. 4]. Обидва топоніми – землі обітованої та Гефсиманського саду – біблійні, проте перший репрезентує земний спокій і рай, а другий служить нагадуванням про людську здатність зраджувати. Едем або Едемський сад – місце первісного проживання людей, сад, де перші люди вели безтурботне життя до гріхопадіння. Вживання цього топоніма дозволяє перенести сучасний простір на біблійний та метафорично осмислити важливі для людей проблеми.

Висновки. Ліна Костенко, як і багато українських авторів (Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Василь Стус, Іван Драч), звертається до біблійних мотивів, сюжетів, образів і топонімів, намагається через біблійну атрибутику осмислити вічні проблеми: учителів і учнів, зради, жертвності, пошуків землі обітованої. Інтертекстуальність стає текстотвірним чинником, що підтверджує не лише засвоєння, а насамперед творче осмислення біблійних колізій. Інтертекстуальність її ліричних віршів має здебільшого експліцитний характер, адже поетеса свідомо виносить у заголовки своїх творів інтертекстуальні маркери, такі, як, наприклад, Ісус Христос, Голгофа, Ірод. Біблійний інтертекст її ліричних творів експлікує складну історію їх виникнення, трансформацію інтерпретованих образів, глибину проникнення в суть біблійних заповідей. Авторка звеличує Ісуса Христа як Спасителя людства, проєктує Його образ на сьогодення. Біблійний інтертекст як віртуальне утворення реалізується в багатьох віршах, що становлять тематичну єдність.

Abstract. The article considers the biblical intertext in the poetry of Lina Kostenko. The subject of research were the means and forms of intertextuality in the poems of the poet. An intertextual approach, comparative and systematic research methods were used to clarify the biblical intertext. The main manifestations of biblical

intertextuality are systematized: biblical motif, Old Testament or New Testament character, biblical plot, toponym. It has been established that biblical plots acquire a historiosophical sound in the poet's poems.

Key words: Bible, intertextuality, intertext, allusion, reminiscence, quote.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Рихло П. Поетика діалогу. Творчість Пауля Целана як інтертекст. Чернівці : Рута, 2005. 584 с.
2. Дячок С. О. Інтертекст у поезії Ліни Костенко. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 10.01.01 «Українська література» Інститут філології Київського університету імені Бориса Грінченка, Київ, 2019. 340 с.
3. Дячок С. О. Інтертекстуально-дискурсивний аналіз роману у віршах Ліни Костенко «Берестечко». *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна.* 2017. Вип. 64(1). С. 122–125.
4. Дячок С. Семантика, джерела та функції інтертексту у творчості неокласиків і поетів-шістдесятників (на матеріалі творів Максима Рильського і Ліни Костенко). *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* Серія 8 : Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). К., 2018. Вип. 10. С. 33–37.
5. Пономаренко І. В. Художня своєрідність поезії Ліни Костенко (інтертекстуальність і феномен агону). Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література. Національна академія наук України. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2005.
6. Переломова О. С. Лінгвокультурні коди інтертекстуальності українського художнього дискурсу: діахронічний аспект. Монографія. Суми: Вид-во СумДУ, 2008. 208 с.
7. Дячок С. О. Функції інтертекстуальності у творчості Ліни Костенко та специфіка їхньої репрезентації в процесі викладання літератури. *Султанівські читання.* 2012. Вип. 2. С. 40–44.
8. Просалова В. А. Інтертекстуальний аналіз: теорія і практика: навчальний посібник. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 206 с. <https://r.donnu.edu.ua/handle/123456789/10>
9. Костенко Л. В. Вибране. Київ: Дніпро, 1989. 559 с.
10. Сулима В. І. Біблія і українська література: навчальний посібник. К.: Освіта, 1998. 400 с.

УДК 81-11(477)''19''

МОРФОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Г. В. Кислякова, О. В. Ковтун

Анотація. Дослідженні присвячено особливостям морфологічних засобів вираження категорії оцінки в англійській мові. У дослідженні були застосовані наступні методи: дефініційний та компонентний аналіз – для визначення елементарних сем; дистрибутивний та контекстологічний – для з'ясування лексикосинтаксичної сполучуваності слів; словотвірний – для встановлення моделей словотворення та їхніх структурних типів; описовий метод – для комплексної презентації результатів дослідження. Залежно від ситуації, статусу учасників комунікації та інших мовних і позамовних факторів, лексика може мати різний ступінь насиченості та інтенсивності. Поширеним засобом вираження категорії оцінки є афіксація – найпродуктивніший засіб словотворення в англійській мові. Різноманітні стилістично забарвлені префікси, суфікси та заперечні частки дають змогу мовцям висловлювати власну думку, ставлення до певних речей та уявлення про світ.

Ключові слова: оцінка, емоції, категорія, морфологія, афіксація.

Дослідження присвячено вивченню категорії оцінки та морфологічним засобам її вираження в англійській мові. Оцінка – це думка людини, її ставлення – схвалення чи несхвалення, бажання, заохочення тощо. З точки зору аксіології категорія оцінки позначає комунікативну ціль та загальний зміст повідомлення мовця. Вивченню категорії оцінки в мові присвячено багато робіт. Можна виділити таких вчених, як Артюнова Н. Д., Вольф Є. М., Токарева Є. Н., S. Hunston, J. R. Martin, P. H. Matthews, P. R. White. Актуальність роботи полягає у виявленні специфіки формування категорії оцінки в англійській мові, яка є детермінована недостатньою опрацьованістю у встановленні точності вираження «категорія оцінки», яка являє собою особливості детального відображення образу світу за допомогою